

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

KLASA II PONADPODSTAWOWA – POZIOM ROZSZERZONY

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą	Wymagania na ocenę dostateczną	Wymagania na ocenę dobrą	Wymagania na ocenę bardzo dobrą	Wymagania na ocenę celującą
	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
VII. Demokratyzacja					
1. Geneza demokracji	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja, demokracja ateńska, Zgromadzenie Ludowe (eklezja), republika, republika rzymska, senat, demokracja burżuazyjna, Izba Lordów, Izba Gmin, Deklaracja niepodległości Stanów Zjednoczonych, trójpodział władzy, Deklaracja praw człowieka i obywatela.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>kworum, zgromadzenia centurialne i tribusowe, Habeas Corpus Act, Bill of Rights (Ustawa o prawach), Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, prawa wyborcze, sufrażystki, Międzynarodowa Organizacja Pracy;</i> – omawia proces kształtowania się demokracji w starożytnych Atenach.	– charakteryzuje główne fazy kształtowania się demokracji i upowszechniania praw wyborczych; – przedstawia zasady demokracji obowiązujące w republice rzymskiej; – wyjaśnia, jakie rozwiązania wprowadzone w Anglii, USA i we Francji świadczą o powstaniu w tych krajach demokracji.	– porównuje zasady funkcjonowania i uprawnienia zgromadzeń ludowych w Atenach i republice rzymskiej; – analizuje wpływ demokracji ateńskiej na współczesną demokrację.	– uzasadnia wpływ ustroju republiki rzymskiej na współczesną demokrację; – analizuje wpływ idei oświeceniowych na kształtowanie się współczesnej demokracji; – dokonuje analizy genezy praw kobiet.
2. Polskie tradycje	– wyjaśnia poję-	– wyjaśnia pojęcia:	– przedstawia polskie tradycje	– porównuje i argumentuje,	– analizuje, dlacze-

demokratyczne	<p>cia: <i>demokracja szlachecka, izba poselska, liberum veto, Sejm Wielki, Konstytucja 3 maja, Konstytucja Księstwa Warszawskiego, Konstytucja Królestwa Polskiego, mała konstytucja, Konstytucja marcową, Konstytucja kwietniowa, Konstytucji RP.</i></p>	<p><i>przywilej cerekwicko-nieszawski, electio viritim, konstytucja nihil novi, artykuły henrykowskie, prerogatywy, dwuizbowy sejm walny, Statut organiczny, konstytucja okrojowana, Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej;</i> – przedstawia proces kształtowania się demokracji szlacheckiej.</p>	<p>demokratyczne na przykładzie podstawowych instytucji ustrojowych artykułów henrykowskich i Konstytucji marcowej; – wyjaśnia znaczenie Konstytucji 3 maja dla historii Polski; – charakteryzuje proces budowania demokracji w II RP.</p>	<p>czy demokracja szlachecka była lepszym ustrojem niż monarchia absolutna; – na podstawie źródła statystycznego: <i>Zmiany systemu politycznego w Polsce w latach 1946–2010</i> wyjaśnia, z jakimi wydarzeniami należy wiązać wzrosty tendencji demokratycznych w Polsce.</p>	<p>go po II wojnie światowej zmieniono ustrój Polski; – uzasadni, które z polskich konstytucji budziły wątpliwości co do ich demokratycznego charakteru.</p>
3. Rozwiązania polityczno-ustrojowe PRL-u	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN), Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, referendum 3xtak, mała konstytucja z 1947 r., Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL), Stronnictwo De-</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Krajowa Rada Narodowa (KRN), Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej, dyktatura proletariatu, Związek Młodzieży Polskiej (ZMP), zasada nomenklatury, nowelizacja konstytucji, monizm władzy;</i> – wyjaśnia, na czym polegał monizm władzy w Polsce Ludowej.</p>	<p>– przedstawia niedemokratyczny charakter polskich rozwiązań polityczno-ustrojowych z okresu tzw. Polski Ludowej (monizm, kierownicza rola gremiów decyzyjnych PZPR, system fikcji ustrojowych).</p>	<p>– charakteryzuje niedemokratyczny charakter rozwiązań polityczno-ustrojowych w Polsce pod rządami komunistów; – na podstawie tekstu źródłowego: <i>Ustrój Polski Ludowej</i> rozstrzyga, czy zdaniem autora istnieje związek między okresem totalitarnym i autorytarnym PRL-u.</p>	<p>– uzasadnia, że okres sprawowania władzy w Polsce przez komunistów był systemem fikcji ustrojowych; – analizuje kwestie różnorodności traktowania w pamięci społecznej okresu tzw. Polski Ludowej oraz jego rozliczenia na podstawie literatury.</p>

	<i>mokratyczne (SD), Polska Rzeczpospolita Ludowa.</i>				
4. Polska w okresie transformacji systemowej	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyzacja, transformacja demokratyczna, zastąpienie, transformacja, przemieszczenie, interwencja, porozumienia sierpniowe, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, stan wojenny, Obrady Okrągłego Stołu.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>transformacja systemowa, Jesień Narodów, konsolidacja demokracji, model liniowy, model cykliczny, model dialektyczny, pierestrojka, głośność, dekomunizacja, polityka grubej kreski, Instytut Pamięci Narodowej, lustracja.</i>	– przedstawia polską drogę do demokratyzacji kraju i ustala jej charakter; – przedstawia – na wybranych przykładach – różne modele demokratyzacji.	– porównuje różne modele dekomunizacji i lustracji oraz rozważa ich zasadność.	– analizuje, czy we współczesnej Polsce jest potrzebna dekomunizacja i lustracja; – rozważa, na ile polska demokratyzacja z przełomu lat 80. i 90. XX wieku miała charakter reformy, a na ile – rewolucji.
5. Istota demokracji	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja, wartości demokracji, wolność, równość, sprawiedliwość, trójpodział władzy, system kooperacji, pluralizm;</i> – przedstawia fundamentalne zasady demokracji.	– wyjaśnia pojęcia: <i>suwerenność narodu, teoria umowy społecznej, zasada podziału i równowagi władz, konstytucjonalizm, zasada praworządności (państwa prawa), zasada poszanowania praw człowieka i praw mniejszości;</i> – omawia różnice w	– charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, zwierzchnictwa narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji, samorządności, społecznej gospodarki rynkowej).	– wyjaśnia, dlaczego zasadę konstytucjonalizmu możemy powiązać z zasadą praworządności; – charakteryzuje różne odmiany pluralizmu; – rozstrzyga, czy umowa społeczna może prowadzić do totalitaryzmu.	– analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; – uzasadnia, dlaczego wolność, równość i sprawiedliwość są uznawane za podstawowe wartości demokracji; – analizuje kwestię

		interpretacji wolności; – wyjaśnia, na czym polega równość szans.			pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej.
6. Formy demokracji	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja bezpośrednia, referendum, referendum lokalne, plebiscyt, inicjatywa ludowa, zgromadzenie ludowe, demokracja pośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>weto ludowe (tzw. referendum abrogacyjne), abrogacyjny, inicjatywa obywatelska;</i> – przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendów lokalnych w Rzeczypospolitej Polskiej.	– charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej; – wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, by referendum się odbyło oraz by jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych – by było ważne).	– charakteryzuje – na wybranym przykładzie – wpływ konsultacji publicznych na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.	– omawia i analizuje przebieg demokratycznych wyborów; – przedstawia zalety i wady demokracji bezpośredniej i pośredniej na przykładzie referendum, inicjatywy ludowej i wyborów do organów przedstawicielskich.
7. Patologie życia publicznego	– wyjaśnia pojęcia: <i>dyktatura większości, anarchia, biurokratyzaacja władzy, korupcja, nepotyzm, autorytaryzm, totalitaryzm;</i> – wymienia patologie życia publicznego.	– wyjaśnia pojęcia: <i>alienacja władzy, partykularyzm, klientelizm, autokratyzm;</i> – przedstawia mechanizmy korupcji; – wymienia skutki alienacji władzy.	– rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego i wykazuje ich negatywny wpływ na życie publiczne; – wykazuje znaczenie klientelizmu w sprawowaniu władzy na podstawie literatury.	– analizuje z wykorzystaniem materiałów medialnych i danych statystycznych różne przejawy zagrożeń dla funkcjonowania demokracji; – przeprowadza wywiad w formie ankiety, w którym ustala problemy związane z funkcjonowaniem szkoły nurtujące społeczność szkolną.	– uzasadnia, dlaczego podejmowanie decyzji przez większość obywateli może stanowić zagrożenie dla demokracji; – wyjaśnia, na czym polega destrukcyjny wpływ patologii władzy na życie publiczne.
8. Czy chciałbyś/chciałabyś żyć w Polskiej Rzeczypospolitej	– wyjaśnia pojęcie: <i>Polska Rzeczypospolita Lu-</i>	– omawia tekst A. Mazura <i>Prześladowanie ze strony wła-</i>	– charakteryzuje życie w PRL-u, przedstawia jego blaski i cienie.	– analizuje tekst źródłowy dotyczący sentymentu Polaków do PRL-u;	– argumentuje własne stanowisko na forum.

czypospolitej Ludowej? – dyskusja	<i>dowa.</i>	<i>dzy w czasach PRL-u i przedstawia własną opinię</i>		– uzasadnia własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	
9. Demokracja – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
10. Demokracja – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
VIII. Myśl polityczna					
1. Istota państwa	– wyjaśnia pojęcia: państwo, koncepcja państwa, suwerenność, terytorium państwa, władza publiczna, przymusowość, obywatelstwo.	– wyjaśnia pojęcia: <i>koncepcja teistyczna, koncepcja umowy społecznej, koncepcja marksistowska, koncepcja podboju i przemocy</i> ; – omawia najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).	– znajduje podobieństwa i różnice w różnych poglądach na państwo; – charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej (terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną); – przedstawia cechy państwa i władzy państwowej.	– charakteryzuje różne koncepcje genezy państwa; – wyjaśnia różnicę między suwerennością wewnętrzną a zewnętrzną.	– uzasadnia swój pogląd na temat genezy państwa.
2. Funkcje państwa i legitymizacja władzy	– wyjaśnia pojęcia: <i>funkcja wewnętrzna państwa, funkcja zewnętrzna państwa, legitymizacja</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>władza tradycyjna, legitymizacja przez charyzmę, władza legalna, władza polityczna, władza,</i>	– charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne i rozróżnia rodzaje władzy; – omawia funkcje państwa; – wyjaśnia, na czym polegają różnice pomiędzy poszczególnymi	– charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej, odnosząc teorię Maxa Webera do współczesnych przykładów; – na podstawie tekstu źródło-	– uzasadnia na wybranym przykładzie, że państwo odgrywa rolę narodotwórczą; – analizuje specy-

	<i>cja władzy, charyzma, władza.</i>	<i>publiczna, władza państwowa.</i>	mi rodzajami legitymizacji.	wego wyjaśnia, na czym polega różnica między przywódcą populi – stycznym a charyzmatycznym.	ficzne cechy władzy politycznej; – uzasadnia na wybranym przykładzie, że naród odgrywa rolę państwowotwórczą.
3. Formy państwa	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>forma państwa, monarchia, republika, monarchia elekcyjna, prawo salic-kie, regiony, unia personalna, unia realna, konfederacja, federacja, landy, reżim polityczny;</i> – wyjaśnia, czym się różni federacja od konfederacji; – omawia cechy państw ze względu na reżim polityczny. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>państwo unitarne, państwo złożone, autorytaryzm, totalitaryzm, monarchia parlamentarna, monarchia konstytucyjna, monarchia absolutna, republika prezydencka, republika parlamentarna;</i> – przedstawia ustroje terytorialno-prawne we współczesnych państwach demokratycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne i rozróżnia rodzaje władzy; – przedstawia, odwołując się do współczesnych przykładów, typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna); – charakteryzuje rodzaje państw złożonych; – wyjaśnia podział na państwa unitarne i złożone oraz ze względu na stopień decentralizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej, odnosząc teorię Maxa Webera do współczesnych przykładów; – wykazuje różne przyczyny funkcjonowania terytoriów autonomicznych; – porównuje pozycję władcy w poszczególnych rodzajach monarchii. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje normy dotyczące sukcesji; – przedstawia różnice między państwem scentralizowanym a zdecentralizowanym.
4. Status obywatela w państwie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>obywatelstwo, naturalizacja, repatriant, bezpaństwowiec (apatryda), Karta Polaka, podwójne obywatelstwo.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>zasada krwi (łac. ius sanguinis), zasada ziemi (łac. ius soli), reintegracja, wiza repatriacyjna, prawo opcji;</i> – wymienia przepisy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zasady nabywania obywatelstwa oraz procedury jego uzyskiwania w Rzeczypospolitej Polskiej; – wyjaśnia pojęcie: <i>bezpaństwowiec</i> i kwestię posiadania wielu obywatelstw; – omawia tryb uzyskania obywa- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich przypadkach obywatel Polski może uzyskać podwójne obywatelstwo; – charakteryzuje warunki umożliwiające zrzeczenie się obywatelstwa polskiego; – na podstawie Ustawy z dnia 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje kwestię, dlaczego osoba posiadająca podwójne obywatelstwo nie może podjąć służby wojskowej; – wyszukuje argu-

		regulujące kwestie polskiego obywatelstwa; – wyjaśnia, w jaki sposób człowiek może zostać bezpaństwowcem.	telstwa w Polsce.	2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim wyjaśnia, kiedy Prezydent RP nie wyraża zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.	menty i analizuje kwestię podstawowego sposobu nadawania w Polsce obywatelstwa przez prawo krwi czy prawo ziemi.
5. Aspekt historyczny i współczesny polityki	– wyjaśnia pojęcia: <i>polityka, ideologia, myśl polityczna, doktryna, program polityczny, sprawowanie władzy, podmioty bezpośrednie (wtórne) polityki, podmiot polityczny, podmioty ostateczne (pierwotne) polityki.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>politologia, klasyczna koncepcja polityki, koncepcja kontr-sensualna, koncepcja koercyjna, koncepcja konfliktowa, marketing polityczny, koncepcja polityki bez ideologii.</i>	– przedstawia różne rozumienia pojęcia polityki; – wymienia wszystkie możliwe sposoby wpływania podmiotów na politykę; – na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jaki jest cel marketingu politycznego.	– na podstawie różnych źródeł informacji ocenia, która z koncepcji rozumienia polityki dominuje w praktyce życia publicznego w Polsce; – charakteryzuje wybrane aktualne wydarzenia polityczne pod kątem towarzyszącego im zjawiska konfliktu i kompromisu politycznego.	– analizuje, na wybranych przykładach, zjawiska konfliktu i kompromisu politycznego; – uzasadnia związek polityki z państwem.
6. Ideologie i doktryny polityczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>ideologia polityczna, doktryna polityczna, doktryny lewicowe, doktryny centrowe, doktryny prawicowe, reformizm, rewizjonizm.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>doktryny rewolucyjne, doktryny reformistyczne, doktryny konserwatywne, doktryny reakcyjne, doktryny utopijne, doktryny egalitarne (równościowe), doktryny solidarystyczne, doktryny elitarne;</i> – omawia funkcje myśli politycznej.	– wyjaśnia, czym różni się ideologia od doktryny; – omawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu oraz dokonuje ich krytyki z punktu widzenia praw człowieka i demokracji; – wyjaśnia, kiedy nie należy utożsamiać doktryny z ideologią.	– porównuje założenia myśli liberalnej i konserwatywnej; – porównuje założenia myśli socjaldemokratycznej i katolickiej nauki społecznej; – charakteryzuje doktryny ze względu na stosunek do rzeczywistości społecznej; – analizuje bieżące zmiany w kraju i na świecie pod kątem doktryn, na których zostały one oparte.	– uzasadnia, dlaczego doktryny centrowe stwarzają największą możliwość współpracy zarówno z ugrupowaniami lewicowymi, jak i pravicowymi; – analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych nurtach

					myśli politycznej.
7. Współczesne ideologie	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm utopijny, komunizm, myśl katolicka, sobór watykański II, encyklika, partie chadeckie, wolna konkurencja.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>integryzm, leseferizm, atomizacja, rewizjonizm, egalitaryzm, interwencjonizm w gospodarce, personalizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny;</i> – omawia założenia konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i nauki społecznej kościoła katolickiego.</p>	<p>– porównuje założenia myśli liberalnej i konserwatywnej; – przedstawia stosunek ideologii do państwa.</p>	<p>– porównuje założenia myśli socjaldemokratycznej i katolickiej nauki społecznej; – przedstawia rolę jednostki w społeczeństwie i gospodarce w świetle ideologii konserwatywnej i nauki społecznej Kościoła katolickiego.</p>	<p>– analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej; – uzasadnia, która z ideologii wyznacza jednostce najkorzystniejszą pozycję w społeczeństwie.</p>
8. Ideologie totalitarne	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>komunizm, faszyzm, nazizm, totalitaryzm, antysemityzm, rasizm, kolektywizm, narody obce rasowo, ideokracja, ruchy o charakterze neofaszystowskim, monopartia, państwo policyjne.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>materializm dialektyczny, maoizm, kult wodza;</i> – wymienia cechy totalitaryzmu; – omawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu.</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jakie techniki wykorzystywali naziści i komuniści dla szerzenia swoich ideologii; – podaje podobieństwa i różnice między takimi ideologiami, jak faszyzm, nazizm i komunizm.</p>	<p>– przedstawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu oraz dokonuje ich krytyki z punktu widzenia praw człowieka i demokracji; – argumentuje, co mogło skłonić ludzi do poparcia zbrodniczych ideologii, takich jak faszyzm czy komunizm; – uzasadnia, dlaczego te ideologie nie są akceptowane w państwach demokratycznych.</p>	<p>– uzasadnia, dlaczego zakazuje się rozpowszechniania ideologii totalitarnych we współczesnym świecie; – analizuje założenia ideologii totalitarnych z punktu widzenia praw człowieka i demokracji.</p>
9. Ideowe ruchy narodowe, regionalne i separatystyczne	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>myśl polityczna, szowinizm, regionalizm, regiona-</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>terytorializm, separatyzm, ruchy etniczne;</i></p>	<p>– przedstawia założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli</p>	<p>– charakteryzuje regionalizm i separatyzm; – analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i spr-</p>	<p>– analizuje założenia myśli państwowej i antypaństwowej w różnych</p>

	<i>lizm.</i>	– wymienia najważniejsze ruchy narodowe i separatystyczne w Europie.	propaństwowej; – na podstawie mapy i tabeli wyszukiuje ruchy narodowe, etniczne i separatystyczne w Europie.	wiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej; – uzasadnia, czy Europa jest kontynentem państw narodowych, czy sporów niepodległościowych.	ideologiach; – dokonuje analizy porównawczej ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych.
10. W jaki sposób ideologie kształtują stosunki międzynarodowe? – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie: <i>populizm</i> .	– przedstawia opinie dotyczące głoszonych ideologii i propozycji populistycznych.	– porównuje oba teksty źródłowe i zawarte w nich opinie	– przedstawia własne stanowisko wobec problemu ideologii i populizmu; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum.
11. Myśl polityczna – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
12. Myśl polityczna – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
IX. Rywalizacja o władzę					
1. Partie polityczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>partia polityczna, klub polityczny, partia masowa, partia wyborcza, program polityczny</i> ; – omawia cechy partii politycznej; – przedstawia proces kształto-	– wyjaśnia pojęcia: <i>pragmatyzm, marketing polityczny, partie konserwatywne, partie chrześcijańsko-demokratyczne (chadeckie), partie liberalne, partie socjaldemokratyczne, partie chłopskie, partie ekologiczne</i> ;	– przedstawia proces ewolucji instytucjonalnej i ideologicznej partii politycznych; – wyjaśnia, jakimi cechami powinna się wyróżniać organizacja społeczna, aby można ją uznać za partię polityczną; – charakteryzuje podział partii politycznych ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania.	– charakteryzuje funkcje partii politycznych; – porównuje programy społeczno-polityczne, które mogą być realizowane przez partie polityczne; – analizuje, czy współcześnie partie polityczne powinny realizować założenia ideologiczne, czy też kierować się pragmatyką.	– uzasadnia związek programu politycznego z doktryną i ideologią polityczną; – uzasadnia zasadność stosowania we współczesnych programach politycznych uniwersalnych i pragma-

	wania się partii politycznych.	– omawia, na czym polega różnica w funkcjach partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.			tycznych treści.
2. Systemy partyjne	– wyjaśnia pojęcia: <i>system partyjny, legitymizacja, system monopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny, system partii dominującej, system dwublokowy.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>jednopartyjność, system kooperacji partii, system rozbitcia partyjnego, forma dwuipółpartyjna, złota reguła 2+2+2+1</i> ; – przedstawia systemy partyjne w państwach niedemokratycznych – monopartyjny, partii hegemonicznej.	– przedstawia na przykładach poszczególnych państw systemy partyjne w państwach demokratycznych: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbitcia wielopartyjnego, kooperacji partii.	– dokonuje analizy porównawczej systemów partyjnych w państwach demokratycznych; – wykazuje, że w państwach tego typu mogą istnieć systemy charakteryzujące się pozornym pluralizmem lub takie, w których partie nie mają realnego znaczenia.	– analizuje systemy partyjne w wybranych państwach demokratycznych (np. w Republice Francuskiej, Republice Federalnej Niemiec, Stanach Zjednoczonych Ameryki, Konfederacji Szwajcarskiej, Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Republice Włoskiej); – uzasadnia, który z wariantów systemu wielopartyjnego uznaje za najbardziej korzystny.
3. Partie polityczne w Polsce (tu też: Marketing polityczny)	– wyjaśnia pojęcia: <i>progi wyborcze, elektorat, kampania pozytywna i negatyw-</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>system rozbitcia partyjnego, marketing polityczny, hasła populistyczne</i> ;	– wyjaśnia związki między partiami politycznymi a społeczeństwem; – charakteryzuje partie polityczne działające współcześnie w Rze-	– wyjaśnia cele i przedstawia formy marketingu politycznego; – rozważa na wybranych przykładach zjawisko kryzysu	– dokonuje krytycznej analizy materiałów z kampanii wyborczych (np. spoty, memy,

	<p>na;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia cechy konstytutywne partii politycznych; – wymienia partie obecne na polskiej scenie politycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia partie polityczne, które w ostatnich wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przekroczyły próg niezbędny do uzyskania dotacji budżetowej, i nazwiska ich liderów; – przedstawia podstawowe założenia programowe tych ugrupowań. 	<p>czypospolitej Polskiej z punktu widzenia ideologii np. poprzez zastosowanie tzw. kompasu politycznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia sposób finansowania partii w RP. 	<p>partii politycznych i trafność kategorii <i>polityki bez ideologii</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w RP. 	<p>ulotki i hasła wyborcze);</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosowane przez partie polityczne metody rywalizacji o elektorat w odniesieniu do standardów demokracji.
4. Ordynacje wyborcze	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>ordynacja wyborcza, kodeks wyborczy, system większościowy, proporcjonalny i mieszany</i>; – wymienia funkcje wyborów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: metoda Hare'a-Niemeyera, D. Hondta, Sainte-Lague; – wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; – wyjaśnia skutki stosowania progów wyborczych dla reprezentatywności wyborców; – analizuje przejawy naruszenia uczciwości procedur wyborczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje potencjalne wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych; – przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – formy i poziom niekonwencjonalnej partycypacji politycznej (np. zgromadzenia i petycje) w Rzeczypospolitej Polskiej; – analizuje – z wykorzystaniem danych o frekwencji wyborczej – problem absencji wyborczej; – wyjaśnia przyczyny tego zjawiska. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje zjawisko populizmu obecne we współczesnej polityce i jego konsekwencje; – rozważa, czy korzystanie z praw i wolności politycznych z nią związanych jest konieczne dla właściwego funkcjonowania demokracji; – wyjaśnia, jakie czynniki wpływają na zmianę preferencji politycznych wyborców w Rzeczypospolitej

					Polskiej.
5. Czy powinno zmienić się metodę wybierania posłów do sejmu? – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie: <i>jednomandatowe okręgi wyborcze (JOW-y)</i> .	– przedstawia opinie dotyczące słuszności zmiany metody wybierania posłów do sejmu zawarte w zamieszczonych źródłach.	– porównuje obie opinie dotyczące jednomandatowych okręgów wyborczych oraz wskazuje zawarte tam zalety i wady takiego działania.	– przedstawia własne stanowisko wobec problemu zmiany metody wybierania posłów do sejmu; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	– formułuje i uzasadnia własne stanowisko i broni go na forum.
6. Rywalizacja o władzę – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
7. Rywalizacja o władzę – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
X. Państwo					
1. Mechanizmy sprawowania władzy	– wyjaśnia pojęcia: <i>władza, prawnomocność władzy, władza ludu, reżim polityczny, totalitaryzm, reżim autorytarny, junta, dyktatura jednostki, machiawelizm.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>pośrednia forma sprawowania władzy, mechanizm społeczeństwa obywatelskiego.</i>	– przedstawia niedemokratyczne mechanizmy sprawowania władzy; – wyjaśnia na podstawie tekstu Ryszarda Kapuścińskiego, jaki był stosunek cesarza do patologii władzy.	– charakteryzuje demokratyczne mechanizmy sprawowania władzy; – analizuje mechanizmy sprawowania władzy przedstawione przez Niccolò Machiavellego i Ryszarda Kapuścińskiego.	– analizuje mechanizmy sprawowania władzy na podstawie literatury (np. fragmentów tekstu <i>Księżę</i> Niccolò Machiavellego lub fragmentów tekstu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego); – porównuje mechanizmy sprawowania władzy w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.

<p>2. Głowa państwa we współczesnym świecie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>głowa państwa, elekcja, prerogatywy, kontrasygnata, inicjatywa ustawodawcza, desygnowanie premiera, egzekutywa zamknięta, egzekutywa otwarta.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>elekcja powszechna, elekcja pośrednia, prawo weta ustawodawczego, skrócenia kadencji parlamentu;</i> – wyjaśnia rolę głowy państwa we współczesnych państwach demokratycznych; – omawia różnice między egzekutywą otwartą a zamkniętą.</p>	<p>– przedstawia, odwołując się do przykładów, typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna); – wyjaśnia, na czym polegają relacje między rządem a głową państwa w poszczególnych systemach politycznych.</p>	<p>– charakteryzuje uprawnienia głowy państwa w wybranym państwie; – odróżnia prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej od innych jego uprawnień; – analizuje normy dotyczące sukcesji.</p>	<p>– analizuje sposób wyboru i charakteryzuje formę (jednoosobowa lub kolegialna) głowy państwa we współczesnych republikach; – uzasadnia, z czego wynikają różnice w pozycji głowy państwa.</p>
<p>3. Ustrój polityczny Stanów Zjednoczonych</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>system prezydencki, państwo federacyjne, prezydent, wiceprezydent, Kongres, Izba Reprezentantów, Senat.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>procedura impeachmentu, Sąd Najwyższy, sądy szczególne, sądy federalne, poprawka do konstytucji;</i> – omawia pozycję prezydenta w systemie politycznym Stanów Zjednoczonych.</p>	<p>– charakteryzuje przedmiot i zakres odpowiedzialności konstytucyjnej; – przedstawia procedury egzekwowania odpowiedzialności konstytucyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej i Stanach Zjednoczonych Ameryki; – wykazuje, że elementy systemu semiprezydenckiego/parlamentarno-prezydenckiego obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>– charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i semiprezydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); – charakteryzuje system wyborczy w Stanach Zjednoczonych.</p>	<p>– na podstawie XIV poprawki do Konstytucji USA analizuje obowiązującą w tym państwie zasadę nadawania obywatelstwa USA z mocy prawa; – uzasadnia swoją odpowiedź w ww. kwestii.</p>
<p>4. System półprezydencki we Francji i w Rosji</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>system półprezydencki, system parlamentarno-prezydencki,</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>zasada incompatibilis, kohabitacja, demokracja;</i> – wyjaśnia mecha-</p>	<p>– charakteryzuje systemy polityczne z zachwianym podziałem władzy – parlamentarno-komitetowy/rządy konwentu (na przykładzie Konfederacji Szwaj-</p>	<p>– charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i semipre-</p>	<p>– analizuje mechanizmy tworzenia koalicji gabinetowych na przykładzie Republiki</p>

	<p><i>Rada Gabinetowa, Zgromadzenie Narodowe, Senat, Najwyższa Rada Sądownicтва, Rada Konstytucyjna, system superprezydencki, Zgromadzenie Federalne, Duma Państwowa, Rada Federacji, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej, Sąd Najwyższy Federacji Rosyjskiej, Naczelny Sąd Arbitrażowy Federacji Rosyjskiej.</i></p>	<p>zmy wyłaniania rządu i jego odpowiedzialności politycznej na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec i Federacji Rosyjskiej; – porównuje te mechanizmy z obowiązującymi w Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>carii) i superprezydencki (na przykładzie Federacji Rosyjskiej); – przedstawia instytucjonalne warunki funkcjonowania demokracji w takich systemach; – porównuje uprawnienia prezydentów Francji i Rosji.</p>	<p>zydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); – charakteryzuje typy relacji między rządem a głową państwa na przykładzie Republiki Francuskiej (w tym sytuacji koabitacji) oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.</p>	<p>Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na ich stabilność i możliwość działania; – porównuje i ocenia uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji.</p>
<p>5. Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii i Niemiec</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>polityczna odpowiedzialność, odpowiedzialność konstytucyjna, system kanclerski, monarchia dziedziczna, Izba Gmin, Izba Lordów, kanclerz, Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa, Try-</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kontrasygnata, okres pełnomocnictw, speaker, whipowie, rząd związkowy, Bundestag, Bundesrat, Federalny Trybunał Administracyjny, Federalny Sąd Pracy;</i> – charakteryzuje uprawnienia kanclerza i parlamentu angielskiego.</p>	<p>– wyjaśnia, jaką pozycję w angielskim aparacie władzy zajmuje monarcha; – przedstawia mechanizmy tworzenia koalicji gabinetowej na przykładzie Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na ich stabilność i możliwość działania.</p>	<p>– wyjaśnia mechanizmy wyłaniania rządu i jego odpowiedzialności politycznej na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje te mechanizmy z obowiązującymi w RP; – charakteryzuje typy relacji między rządem a głową państwa na przykładzie Republiki Francuskiej (w tym sytuacji koabitacji) oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.</p>	<p>– analizuje systemy polityczne oparte na współpracy legislacyjnej i egzekutywy – parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec);</p>

	<i>bunał Federalny, Federalny Trybunał Konstytucyjny.</i>				– uzasadnia, że elementy tych systemów obowiązują w RP.
6. Ustrój polityczny Włoch i Szwajcarii	– wyjaśnia pojęcia: <i>system parlamentarno-gabinetowy, prezydent, Izba Deputowanych, Senat, Najwyższa Rada Sądowa, Sąd Kasacyjny, Sąd Konstytucyjny, Rada Związkowa, Zgromadzenie Związkowe, Rada Narodowa.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>pragmatyzm, system parlamentarno-komitetowy (konwentu), Rada Kantonów, Sąd Federalny;</i> – wymienia cechy systemu parlamentarno-gabinetowego i parlamentarno-komitetowego.	– przedstawia uprawnienia prezydenta Włoch; – omawia instytucjonalne warunki funkcji demokracji w systemie parlamentarno-komitetowym.	– uzasadnia związek struktury parlamentu Szwajcarii z federalnym charakterem państwa; – charakteryzuje system polityczny z zachwianym podziałem władzy – parlamentarno-komitetowy (rządy konwentu na przykładzie Konfederacji Szwajcarii).	– analizuje zasady funkcjonowania władzy wykonawczej, ustawodawczej i sądowej we Włoszech i Szwajcarii.
7. Dezintegracja państw złożonych w Europie	– wyjaśnia pojęcia: <i>integracja, dezintegracja, Wspólnota Niepodległych Państw, aksamitny rozwód.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Jesień Narodów, traktat białowieski, aksamitna rewolucja;</i> – przedstawia proces dezintegracji ZSRR.	– wyjaśnia wpływ Jesieni Narodów na dezintegrację państw złożonych bloku socjalistycznego; – omawia procesy integracyjne i dezintegracyjne zachodzące w Europie na przestrzeni wieków.	– porównuje procesy dezintegracji ZSRR, Czechosłowacji i Jugosławii; – uzasadnia, dlaczego wydarzenia w Czechosłowacji określa się mianem „aksamitnej rewolucji” albo „aksamitnego rozwodu”.	– analizuje przykłady procesów dezintegracji państw złożonych w Europie na przykładzie ZSRR, Czechosłowacji i Jugosławii.
8. Władza regionalna w państwach federalnych i unitarnych	– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo unitarne zdecentralizowane, region, departament, gmina, prowincje,</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>wspólnoty autonomiczne, municypia gminy;</i> – wymienia cztery modele systemów	– przedstawia kompetencje i uzasadnia znaczenie organów władzy regionalnej w państwach federalnych i unitarnych na przykładzie republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii, Republiki Federalnej	– na podstawie tekstu źródłowego (Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej) rozstrzyga, czy w Szwajcarii wszystkie gminy mają zapewniony taki sam zakres autonomii oraz	– porównuje kompetencje i znaczenie organów władzy regionalnej w państwach federalnych i unitarnych.

	<i>wspólnoty kantonu.</i>	ustrojowych gmin w Niemczech: północnoniemiecki, południowoniemiecki, magistracki i burmistrzowski.	Niemiec i Konfederacji Szwajcarskiej; – porównuje mocne i słabe strony państwa unitarnego i złożonego.	uzasadnia swoją odpowiedź.	
9. Reżimy demokratyczne i hybrydowe w państwach pozaeuropejskich	– wyjaśnia pojęcia: <i>reżim demokratyczny, reżim hybrydowy, republika prezydencka, parlamentarna, republika związkowa, system quasi-federalny, federalna demokracja parlamentarna, doktryna apartheidu, Partia Akcji Ludowej, gabinet.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Wielonarodowe Zgromadzenie Ustawodawcze, Izba Deputowanych, Izba Senatorów, Sąd Najwyższy, sądy departamentalne, sądy orzekające, Izba Ludowa, Izba Stanów, sądy okręgowe, sądy stanowe, Sąd Najwyższy, Zgromadzenie Narodowe, Krajowa Rada Prowincji, sądy rejonowe, sądy wyższe, Najwyższy Sąd Apelacyjny, Trybunał Konstytucyjny, jednoizbowy parlament, Prezydencka Rada Praw Mniejszości, sądownictwo powszechne.</i>	– przedstawia niezachodni reżim demokratyczny lub hybrydowy (np. funkcjonujący w Wielonarodowym Państwie Boliwia, Republice Indii, Republice Południowej Afryki i Republice Singapuru).	– wskazuje różnice w zasadach funkcjonowania władzy sądowniczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze; – rozstrzyga, czy Boliwia, RPA i Singapur to reżim demokratyczny, czy hybrydowy i uzasadnia swoją odpowiedź.	– dokonuje analizy porównawczej zasad funkcjonowania władzy ustawodawczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze; – dokonuje analizy porównawczej zasad funkcjonowania władzy wykonawczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze.
10. Reżimy niedemokratyczne we współczesnym	– wyjaśnia pojęcia: <i>elekcyjna monarchia abso-</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Rada Koronna, Rada Konsultacyjna,</i>	– przedstawia niezachodni reżim niedemokratyczny (np. funkcjonujący w Arabii Saudyjskiej, na	– porównuje pozycję głowy państwa w reżimach niedemokratycznych;	– ocenia poziom przestrzegania praw człowieka w reżi-

świecie	<i>lutna, republika superprezydencka, państwo socjalistyczne, Komunistyczna Partia Chin, republika socjalistyczna, reżim totalitarny, ideologia dżucze, Partia Pracy Korei, autorytar-na republika superprezydencka, Demokratyczna Partia Turkmenistanu.</i>	<i>Rada Ministrów, Zgromadzenie Narodowe, Izba Reprezentantów, Rada Republiki, Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych (OZPL), Stały Komitet OZPL, Rada Państwa (rząd), Najwyższe Zgromadzenie Ludowe, Przewodniczący Prezydium, Komisja Spraw Państwowych.</i>	Białorusi, w Chinach Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej i Turkmenistanie); – charakteryzuje reżim niedemokratyczny funkcjonujący w Europie.	– porównuje pozycję władzy ustawodawczej w reżimach niedemokratycznych.	mach niedemokratycznych; – analizuje, czy warto zrezygnować z wolności przekonań, prasy, dostępu do internetu w zamian za bezpieczeństwo socjalne gwarantowane przez państwo.
11. Relacje państwo – Kościół we współczesnym świecie	– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo neutralne światopoglądowo, laicyzacja państwa, kraje neutralne światopoglądowo, państwa radykalnie świeckie, państwo umiarkowanie świeckie, państwo wyznaniowe.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo teokratyczne, prawo szariatu, Ajatollah, państwo ateistyczne;</i> – omawia różne rozwiązania dotyczące regulacji stosunków państwo – Kościół.	– przedstawia funkcjonujące w Rzeczypospolitej Polskiej Kościoły i inne związki wyznaniowe; – wyjaśnia różnicę w podejściu do Kościoła i związków wyznaniowych w państwie radykalnie świeckim i umiarkowanie świeckim; – charakteryzuje źródła finansowania Kościołów w Europie.	– przedstawia modele relacji państwo – Kościół i stosunki Rzeczypospolitej Polskiej z Kościołem katolickim (na podstawie przepisów konkordatu) oraz wybranym związkiem wyznaniowym (na podstawie ustawy); – uzasadnia, czy można zakazywać ludziom budowy świątyń i noszenia ich symboli religijnych.	– analizuje, która regulacja stosunków państwo – Kościół jest najbardziej niesprawiedliwa z punktu widzenia praw jednostki do wolności wyznania i uzasadnia swoje stanowisko; – ocenia na podstawie różnych źródeł informacji stopień wolności religijnej na świecie.
12. Relacje	– wyjaśnia poję-	– wyjaśnia pojęcie:	– przedstawia funkcjonujące w	– przedstawia modele relacji	– ocenia na podsta-

państwo – Kościół w Polsce	cia: <i>konkordat, związek wyznaniowy.</i>	<i>neutralny światopogląd;</i> – przedstawia model relacji państwo – Kościół w Rzeczypospolitej Polskiej.	Rzeczypospolitej Polskiej Kościoły i inne związki wyznaniowe; – charakteryzuje źródła finansowania Kościoła w Rzeczypospolitej Polskiej.	państwo – Kościół i stosunki Rzeczypospolitej Polskiej z Kościołem katolickim (na podstawie przepisów konkordatu) oraz wybranym związkiem wyznaniowym (na podstawie ustawy).	wie różnych źródeł informacji stopień wolności religijnej w Rzeczypospolitej Polskiej.
13. Oceń warunki studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie: <i>reżim polityczny.</i>	– przedstawia opinie dotyczące słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny, zawarte w zamieszczonych źródłach.	– porównuje obie opinie dotyczące słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny oraz wskazuje zawarte tam zalety i wady takiego działania.	– przedstawia własne stanowisko wobec problemu słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	– formułuje i uzasadnia własne stanowisko oraz broni go na forum.
14. Państwo – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
15. Państwo – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.